

SOMONIYLAR DAVRIDAGI DEVONLAR VA BUGUNGI O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI VAZIRLIKLARINING TAQQOSIY TAHLILI

Gadayeva Mohigul Muxamedovna

Osiyo xalqaro universiteti Tarix va filologiya kafedrası o'qituvchisi.

G'aniyeva Irodabonu Dilshodovna

1-T-24 guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15277201>

Annotatsiya. Mazkur maqolada IX–X asrlarda mavjud bo'lgan Somoniylar davlatining boshqaruv tizimi, xususan, devonlar faoliyati tahlil qilinadi hamda ularning bugungi O'zbekiston Respublikasining vazirliklari bilan funksional va tashkiliy jihatdan o'xshashliklari va farqlari ko'rsatib o'tiladi. Tarixiy tajribaning zamonaviy davlat boshqaruviga ta'siri yoritiladi.

Kalit so'zlar: Somoniylar, devon, vazirlik, davlat boshqaruvi, tarixiy taqqoslash, islohot

Аннотация. В статье анализируется административная система государства Саманидов, существовавшая в IX-X веках, в частности деятельность диванов, а также показаны их функциональные и организационные сходства и различия с министерствами Республики Узбекистан сегодня. Подчеркивается влияние исторического опыта на современное государственное управление.

Ключевые слова: Саманиды, Диван, Министерство, Государственное управление, Историческое сравнение, Реформа.

O'zbekiston Respublikasining davlat boshqaruv tizimi ko'p asrlik tarixiy ildizlarga ega.

Xususan, IX–X asrlarda Movarounnahr hududida hukmronlik qilgan Somoniylar davlati rivojlangan ma'muriy tizimga ega bo'lgan. Somoniylar davrida “devon” deb ataluvchi boshqaruv organlari faoliyat yuritgan bo'lib, ularning ayrimlari bugungi zamonaviy vazirliklar funksiyalariga o'xshash bo'lgan. Ushbu maqolada tarixiy va zamonaviy boshqaruv organlarining strukturaviy va funksional tahlili amalga oshiriladi.

Somoniylar davlatida boshqaruv ishlari markazlashgan holatda edi. Quyidagi asosiy devonlar faoliyat yuritgan:

- Devoni insho – tashqi ishlar, diplomatiya va yozishmalar bilan shug'ullangan. Bugungi Tashqi ishlar vazirligiga o'xshash.
- Devoni arz – harbiy ishlarga mas'ul bo'lib, armiya bilan bog'liq masalalarni hal qilgan. Bugungi Mudofaa vazirligiga o'xshash.
- Devoni mol – moliya, soliqlar, davlat g'aznasi ishlarini olib borgan.

• Bu hozirgi Moliya vazirligi va Iqtisodiyot va moliyaviy tadqiqotlar vazirligining funksiyalarini eslatadi.

- Devoni roqam – aholi va yer hisobini yuritgan,
- Bugungi Statistika agentligi yoki Kadastr agentligiga yaqin.
- Devoni sho‘noat – sud, adliya ishlariga mas’ul bo‘lgan. Bu esa Adliya vazirligi bilan funksional jihatdan bog‘liq.

2. Bugungi O‘zbekiston Respublikasi vazirliklari

Bugungi O‘zbekistonda davlat boshqaruvi tizimi konstitutsiyaviy tartibda tashkil etilgan bo‘lib, har bir vazirlik alohida soha bo‘yicha vakolatli organ hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi hukumati davlat boshqaruvining asosiy organlaridan biri sifatida vazirliklar tizimiga ega.

Vazirliklar, o‘z navbatida, mamlakatning turli sohalarini boshqarish va rivojlantirish uchun mas’uliyatni o‘z zimmasiga oladi. Ushbu maqolada O‘zbekistondagi vazirliklar tuzilmasi va ularning funksiyalari haqida qisqacha ma’lumot beramiz.

1. Vazirliklar Tuzilmasi

O‘zbekiston Respublikasining hukumat tizimi quyidagi asosiy vazirliklardan iborat:

- Iqtisodiyot va moliya vazirligi: Mamlakat iqtisodiy siyosatini ishlab chiqadi, moliyaviy resurslarni boshqaradi va iqtisodiy rivojlanishni ta’minlaydi.
- Sog‘liqni saqlash vazirligi: Sog‘liqni saqlash sohasidagi siyosatni belgilaydi, tibbiy xizmatlar sifatini oshirish va aholi salomatligini himoya qilish bilan shug‘ullanadi.
- Ta’lim vazirligi: Ta’lim tizimini boshqaradi, ta’lim sifatini oshirish va yangi ta’lim dasturlarini joriy etish bilan shug‘ullanadi.
- Ichki ishlar vazirligi: Davlat xavfsizligini ta’minlaydi, jinoyatchilikka qarshi kurashadi va ichki tartibni saqlaydi.
- Tashqi ishlar vazirligi: Mamlakatning tashqi siyosatini belgilaydi, xalqaro munosabatlarni rivojlantiradi va diplomatlarni boshqaradi.
- Energetika vazirligi: Energiya resurslarini boshqaradi, energiya xavfsizligini ta’minlaydi va yangi energiya manbalarini izlaydi.
- Qishloq va suv xo‘jaligi vazirligi: Qishloq xo‘jaligi rivojlanishini ta’minlaydi, suv resurslarini boshqaradi va agrotexnik tadbirlarni amalga oshiradi.

2. Vazirliklarning Funksiyalari

Har bir vazirlik o‘z sohasida muayyan funksiyalarni bajaradi:

- Rejalashtirish: Mamlakatning strategik rivojlanish rejalari va dasturlarini ishlab chiqish.

- **Nazorat:** Boshqarilayotgan sohalarda qonunlar va normativ hujjatlarning bajarilishini nazorat qilish.
- **Tadqiqot:** Soha bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish va yangi innovatsiyalarni joriy etish.
- **Hamkorlik:** Boshqa davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish.

O'zbekistondagi vazirliklar tuzilmasi mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Har bir vazirlik o'z sohasida barqarorlik va rivojlanishni ta'minlash uchun ko'plab vazifalarni bajaradi. Vazirliklar o'rtasidagi samarali hamkorlik va integratsiya esa mamlakatning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonning kelajakdagi muvaffaqiyati ko'p jihatdan ushbu vazirliklarning faoliyatiga bog'liqdir.

Xulosa

Somoniylar davridagi devonlar va bugungi zamonaviy vazirliklar o'rtasida muhim funksional o'xshashliklar mavjud. Har ikki boshqaruv tizimi o'z davri uchun mos va samarali bo'lgan. Bugungi kunda tarixiy boshqaruv shakllarining o'rganilishi milliy davlat boshqaruvi modelini mukammallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistondagi vazirliklar tuzilmasi mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Har bir vazirlik o'z sohasida barqarorlik va rivojlanishni ta'minlash uchun ko'plab vazifalarni bajaradi. Vazirliklar o'rtasidagi samarali hamkorlik va integratsiya esa mamlakatning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonning kelajakdagi muvaffaqiyati ko'p jihatdan ushbu vazirliklarning faoliyatiga bog'liqdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. K.Alimov."O'rta asrlar Sharq davlat boshqaruvi tizimi".Toshkent. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.2005y
2. A. Narshaxiy. "Buxoro tarixi" T-Fan. 1987.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. PF-14 son.25.01.2023
4. Muxamedovna, G. M. (2024). PARANJI TARIXI, YOXUD O'RTA ASR AYOLLARINING KIYIMI HAQIDA.
5. Gadayeva, M., & Sabriddinova, G. (2025). JADIDLAR FAOLIYATIDA XOTIN-QIZLARNING ORNI. *Modern Science and Research*, 4(3), 648-655.
6. Gadayeva, M. (2025). CHOLPONNING SHERLARIDA ERK, OZODLIK VA OZLIK MASALALARI. *Modern Science and Research*, 4(3), 549-563.

7. Gadayeva, M. (2025). ABDULHAMID CHOLPONNING JADIDCHILIK HARAKATIDAGI ORNI. *Modern Science and Research*, 4(2), 1013-1019.
8. Gadayeva, M. (2025). TURKISTONLIK GENERAL AYOL, MILLAT ONASI-QURBONJON DODXOHNING MARD, JASUR VA VATANPARVARLIGI HAQIDA. *Modern Science and Research*, 4(1), 344-352.
9. Gadayeva, M. (2024). MARKAZIY OSIYODA JADID AYOLLARI TARIXI. *Modern Science and Research*, 3(12), 652-658.
10. Muxamedovna, G. M. (2024). Millatimiz Faxri-Buxoro Ma'rifatparvari. *Miasto Przyszłości*, 52, 557-562.
11. Muxamedovna, G. M. (2024). TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O'RNI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 4(5), 97-102.
12. Mukhamedovna, G. M. (2024). The Sad Fate Of The Women Of Turkistan: About The "Hujum" Movement And Its Impacts On Agriculture. *SPAST Reports*, 1(7).
13. Muxamedovna, G. M. (2023). MAKTABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 178-180.
14. Muxamedovna, G. M. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 175-177.
15. Gadayeva, M., & Ismoilova, Z. (2024). The Importance Of Studying The Science Of Youth Psychology In Improving People'S Lives. *Modern Science and Research*, 3(2), 676-683.
16. Gadayeva, M., & Hamroqulova, N. (2024). The Basis Of The Use Of Development-Pedagogical Skills In Pedagogical Activity. *Modern Science and Research*, 3(2), 684-689.
17. Gadayeva, M. (2024). ABOUT THE HISTORY OF THE VEIL OR MEDIEVAL WOMEN'S DRESS. *Modern Science and Research*, 3(2), 1097-1103.
18. Gadayeva, M. (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 459-464.
19. Universiteti, G. M. M. O. X. (2023). Uchinchi Renesans Davrida Ajdodlarimiz Merosini Organish Orqali Integratsion Ta'limni Yanada Takomillashtirish Tamoyillari: Часть 1 Том 1 Июль 2023 Год. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 1(1), 11-16.
20. Gadayeva, M. (2024). Attack Action. *Modern Science and Research*, 3(1), 1028-1033.

21. Gadayeva, M. (2024). Effective Ways To Use The" Thoughtstorm" Method On The Theme Of The" Eastern Renaissance" Era. *Modern Science and Research*, 3(1), 1024-1027.
22. Muxamedovna, G. M. (2023). KREATIV YONDASHUV ASOSIDA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH MEKANIZMLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 12-14.
23. Muxamedovna, G. M. (2023). Uchinchi renesans davrida ajdodlarimiz merosini organish orqali integratsion ta'limni yanada takomillashtirish tamoyillari. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 22(1), 35-38.
24. Muxamedovna, G. M. (2023). History Of Patriotic Women. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 69-75.
25. Muxamedovna, G. M. (2023). Innovatsion TaLim-Buyuk Kelajak Poydevori. *World scientific research journal*, 17(1), 74-76.
26. Gadayeva, M. (2024). Effective Ways To Use The" Thoughtstorm" Method On The Theme Of The" Eastern Renaissance" Era. *Modern Science and Research*, 3(1), 1024-1027.
27. Gadayeva, M., Toshpolatova, S., & Muyiddinov, B. (2025). TARIX DARSLARINI OQITISHDA INTERFAOL METODLARNING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(2), 87-96.
28. Sadullayev, U., Gadayeva, M., & Toshpo'latova, S. (2024). MAHALLA-QADRIYATLAR BESHIGI. *Modern Science and Research*, 3(12), 1228-1238.
29. Muxamedovna, G. M., Shuhratovna, T. S., & Shokir ogli, S. U. TARIX FANLARINI OQITISHDA MUZEYLARNING ORNI.
30. Toshpo'latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 985-993.
31. Toshpo'latova, S. (2025). BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINING UMUMIY KONTSEPTSIYASI VA AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(3), 481-484.
32. Toshpo'latova, S. (2025). FOROBIYNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, 4(1), 177-186.
33. Toshpo'latova, S., & Tursunova, S. (2025). TURKISTONDAGI-BIRINCHI DRAMMA. *Modern Science and Research*, 4(3), 468-480.

34. Toshpo'latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 985-993.
35. Gadayeva, M., Toshpolatova, S., & Sadullayev, U. (2024). TARIX FANLARINI OQITISHDA MUZEYLARNING ORNI. *Modern Science and Research*, 3(12), 994-1003.
36. Sadullayev, U., Gadayeva, M., & Toshpo'latova, S. (2024). MAHALLA–QADRIYATLAR BESHIGI. *Modern Science and Research*, 3(12), 1228-1238.
37. Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARINING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRIS METODIKASI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14520996>
38. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. *Modern Science and Research*, 3(11), 774-782.
39. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 453-462.
40. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, 3(5), 522-529.
41. Toshpo'latova, S. (2024). O'RTA ASRLARDA OILA PEDAGOGIKASIGA OID FIKRLAR. *Modern Science and Research*, 3(12), 353-361.
42. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, 3(5), 148-151.
43. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, 3(2), 447-450.
44. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, 1(7).
45. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 4(3), 432-437.
46. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV–O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1214-1222.
47. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, 3(2), 87-93.

48. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, 3(2), 1004-1011.
49. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, 3(2), 500-507.
50. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, 3(1), 504-510.
51. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev's Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769), 1(10), 655-659.
52. Shuhratovna, T. S. (2023). Ethnological Analysis Of National Costumes And Rituals Of Tajiks In The Works Of MS Andreyev. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 42-47.
53. Toshpo'latova, S. (2023). MS Andreyev-Scientific Career. *Modern Science and Research*, 2(12), 801-807.
54. Shuhratovna, T. S. (2023). Etymology Of Tajik Marriage Ceremony. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 17-23.
55. Toshpo'latova, S., & Ashurova, G. (2023). THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE WORK OF MS ANDREYEV-" ARK BUKHARI". *Modern Science and Research*, 2(9), 404-409.
56. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRIAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, 2(10), 291-299.
57. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, 2(9), 84-89.
58. Naimov, I., & Toshpo'latova, S. (2023). Marriage Ceremony Of Tajiks In The Work Of Mikhail Stepanovich Andreyev "Tadjiki Dolini Khuf". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, 3(1), 12-16.
59. Toshpo'latova, S. S. (2023). Tojiklar Milliy Kiyim-Kechaklari Va "Beshmorak" Marosimining Etnologik Tahlili. *Scholar*, 1(28), 395-401.
60. Toshpo'latova, S., & Hoshimova, M. (2025). BERUNIY VA UNING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 4(1), 344-351.
61. Toshpo'latova, S. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, 3(12), 643-651.

62. Toshpo‘latova, S. (2025). O‘QITUVCHILARNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINI TARKIB TOPTIRISH MODELINING MAZMUNI VA AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(2), 581-590.
63. Toshpo‘latova, S. (2025). BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGI. *Modern Science and Research*, 4(3), 235-245.
64. Sadullayev, U. (2024). MAHALLA: UNDERSTANDING THE CONCEPT. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(4), 376-385.
65. Sadullayev, U. (2024). MAHALLA: UNDERSTANDING THE CONCEPT. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(4), 376-385.
66. Sadullaev U. (2024). USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN EDUCATION. *Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice*, 2(5), 344–352.
67. Sadullayev, U., Gadayeva, M., & Toshpo‘latova, S. (2024). MAHALLA–QADRIYATLAR BESHIGI. *Modern Science and Research*, 3(12), 1228-1238.
68. Gadayeva, M., Toshpolatova, S., & Sadullayev, U. (2024). TARIX FANLARINI OQITISHDA MUZEYLARNING ORNI. *Modern Science and Research*, 3(12), 994-1003.
69. Sadullayev, U. (2024). MIRZA SIROJ HAKIM AND HIS LEGACY. *Modern Science and Research*, 3(2), 902-910.
70. Toshpo‘latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 985-993.
71. Shokir o‘g‘li, S. U. (2023). The History of the Creation and Formation of the Neighborhood. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769), 1(10), 480-485.
72. Sadullayev, U. (2024). THE NEIGHBORHOOD IS THE CRADLE OF VALUES. *Modern Science and Research*, 3(1), 607–613.
73. Shokir O‘g‘li, S. U. (2023). The importance of the mahalla system’s reforms in new Uzbekistan. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(10), 25-30.